Kõrgem Kunstikool Pallas

Fotograafia osakond

Inimkeha loom(d)uses

Lõputöö

Gerthrud Grents

Juhendaja: Diana Tamane MA

Tartu 2021

SISUKORD

SISSEJUHATUS **4**

1. INIMENE JA LOODUS **6**

1.1 Loodus 6

1.2 Põgenemine 7

1.3 Ühendus loodusega 8

1.4 Loomingulisus ja loodus 9

1.5 Inimkeha ja taimede sarnasused 10

1.5.1 Nägemine 10

1.5.2 Tundmine 11

1.5.3 Haistmine 11

1.5.4 Ühtsustunne 11

1.6 Meie oleme osa loodusest ja loodus on osa meist 11

2. INIMKEHA JA LOODUSEGA TEGELEVAD KUNSTNIKUD **13**

2.1 Arno Rafael Minkkinen 13

2.2 Ananké Asseff 15

2.3 Ana Mendieta 16

3. MINU NÄGEMUS INIMKEHAST JA LOODUSEST **19**

3.1 Kogemus 19

3.2 Protsess 19

3.2 Fotod 22

KOKKUVÕTE **24**

SUMMARY **26**

KASUTATUD KIRJANDUS **27**

LISAD **30**

Lisa 1. Esialgne lõputöö idee. Kuu aja jooksul loodud fotod. 30

Lisa 2. Praktilise osa fotod. 31

Lisa 3. Praktilise osa fotod..... 32

Lisa 4. Praktilise osa foto..... 33

SISSEJUHATUS

Suur osa minu elust on möödunud Viljandis, maal looduse keskel. Lapsena mängisin pea iga päev õues ning avastasin enda jaoks pidevalt uusi põnevaid paiku – kivid, mille peale oli kasvanud pehme ja roheline samblik, puutüved, mis moodustasid üheskoos justkui suure pesa, väike veekogu kuuskede kõrval, kus kevadel oli kuulda tiigikonnade krooksumist. Vanemaks saades muutus see igapäevaseks, võiks öelda, et isegi igavaks. Kaotasin sideme ümbritseva loodusega. Kõik tundus täpselt samasugune, avastamisrõõm oli asendunud tülpimusega.

Kolides neli aastat tagasi Tartusse korterisse, tundus alguses kõik uus. Juba mõne kuu möödudes tundsin end pidevalt väsinuna ning tekkis igatsus. Igatsesin looduses olemist, metsarajal jalutamist ja paljajalu muru peal kõndimist. Linna kolimine tõi tagasi selle lapseliku elevuse, mis mul väiksena koduuksest välja astudes oli. Iga kord kui uuesti maale jõudsin eelnes sellele ootusärevus.

Nüüdseks olen taas veetnud aasta oma kodukohas. Olles igapäevaselt loodusele lähedal, märkan meeleolu muutusi, mida kasvõi üks jalutuskäik metsas endaga kaasa toob. Mitmete aastate jooksul olen kogenud looduse positiivset mõju füüsilisele ja vaimsele tervisele, kuid siiani on puudunud teadmised, mis aitaks mul seda veelgi ulatuslikumalt mõista. Ma tahan aru saada, kuidas ja miks loodus inimesi mõjutab ning miks on mõned fotograafid ja kunstnikud pühendanud oma loomingu just looduse ja inimkeha kujutamisele.

Lõputöö koosneb kahest osast – kirjalik ja praktiline. Kirjaliku osa esimeses peatükis keskendun inimesele ja loodusele. Mis mõju on loodusel meie füüsilisele ja vaimsele tervisele, mida annab inimesele metsade keskel viibimine ning kas ja kuidas sarnaneb inimkeha loodusega. Praegusel ajal, kus toimub pidev linnastumine ning looduses viibitakse vähem, on looduses olemise kasulikkusest räägitud üha enam. Leidub palju materjale, mis seda teemat käsitlevad, on tehtud uurimusi, katseid ning kirjutatud ka enda kogemustest. Käsitletava teema kohta leiangi materjale erialakirjandusest, artiklitest ning videotest.

Teises peatükis räägin looduse ja keha kujutamisest, keskenduses üksikasjalikult just fotograafilisele kujutamisele. Põhjalikumalt käsitlen kolme fotograafi ja kunstnikku, kes tegelevad inimkeha ja looduse temaatikaga – Ananké Asseff, Ana Mendieta ja Arno

Rafael Minkkinen. Nende lähenemisviisid ning põhjused keha ja looduse teemaga tegelemiseks on erinevad, kuid lõputöö praktilise osa tegemisel, on just need kunstnikud mind inspireerinud.

Kolmandas peatükis kirjutan enda kogemusest loodusega ning võtan kokku praktilise osa protsessi. Praktiline osa koosneb viiest fotost, mis kujutavad minu nägemust inimkehast ja loodusest. Inimkeha fotodel olen mina ning paigad, kus ma plaanind fotod jäädvustada, asuvad minu kodu lähedal. Sellest lõputööst saab lisaks maastiku, taimede ja metsade avastamise, ka minu enese avastamise ja arenemise projekt.

1. INIMENE JA LOODUS

Olen terve elu olnud ümbritsetud loodusest – puud, taimed ja väikesed veekogud. Lapsena oli kodu kõrval olev mets mulle suur ja huvitav mänguväljak, viibisin seal hulgaliselt aega oma lapsepõlvest. Ma ei teadnud midagi looduse omadustest ja mõjust inimesele, teadsin lihtsalt, et naudin looduses olemist. Täiskasvanuna kui oskasin juba piisavalt oma emotsioone jälgida ja mõista, sain aru, et jalutus metsas ja rabas ning paljajalu koduõues muru peal kõndimine muutis mu meeleolu ning andis energiat. Minu eesmärk on uurida, miks loodus inimesele nii mõjub ning kuidas sõltub meie heaolek loodusest.

Käesolev peatükk just seda teemat puudutabki, kirjutan lühidalt looduse ja loomuse definitsioonist, meie ja looduse praegusest murettekitavast olukorrast, inimese ühendusest loodusega ning mil määral me sarnaneme näiteks puudele ja taimedele.

1.1 Loodus

Mida üldse mõeldakse, kui räägitakse loodusest? Sellest arusaamine sõltub suuresti inimesest ning tema isiklikust kokkupuutest loodusega. Mitmed uuringud ja küsitlused on siiski näidanud, et enamasti mõistetakse seda kui kohta, kus puudub otsene inimtegevuse jälg ja kus kasvab märgataval määral puid ja taimestikku (Kaplan 1989: 150).

Sõna "loodus" tuleb ladinakeelsest sõnast *"natura"*, mis algupäraselt tähendab sündi, loomust ja asjade kulgu. Praeguseks on selle tähendus muutunud ning siiani on keeruline leida sõnale ainult ühte kindlat vastet. Käesolev lõputöö keskendub põhiliselt *"natura"* ühele tähendusele – loodus, ehk füüsiline, meid ümbritsev maailm, mis on arenenud ning kasvab inimestest olenemata. (Snyder 1990: 8)

Eelnevast kirjeldusest lähtudes on loodus kauge, inimtegevuse jäljeta maa-ala. Nii on see mõiste aga üpris piiritlev, sest sellised metsikud piirkonnad on praeguseks muutunud haruldaseks. Raamatus *"The experience of nature. A Psychological perspective"* on loodust kirjeldatud minu lõputöö olemust arvestades sobivalt. Loodus hõlmab endas parke, haljasalasid, heinamaid ja mahajäetud lagendikke, puid tänavatel ning tagahoovides asuvaid aialappe. Kõik see võib asuda kaugel või lähedal, olla tavapärane või ebaharilik, hoolitsetud või metsik, väike, suur või vahepealne, ning taimed võivad olla istutatud inimeste poolt või kasvada loomulikul teel. (Kaplan 1989: 2)

Ühtset arusaama loodusest on keeruline saavutada, võib isegi öelda, et selline määramine on ebaoluline. Me näeme ja tunneme maailma ning keskkonda erinevalt ja see muudabki sellest arusaamise niivõrd isiklikuks ja kogemustele toetuvaks.

1.2 Põgenemine

2500 aastat tagasi loodi Pärsiasse puhkeaiad, kus inimesed said lõõgastuda ning rahulikult omaette olla. Aastal 1699 soovitati raamatus "*The English Gardener*" võimalikult palju aega veeta aiamaal, kas istikute jaoks auke kaevates, peenraid rohides või uusi taimi istutades. Taimede keskel viibimist nimetati üheks parimaks viisiks, kuidas hoida ning parandada oma tervist. (Louv 2012: 46)

Eelnevate näidete põhjal on näha, et looduse mõjust inimestele oldi teadlikud juba sajandeid tagasi, kuid põhjalikumad raamatud, artiklid ja uurimused hakkasid ilmuma alles 1980ndatel aastatel (Kaplan 1989: 7). Nüüdseks on inimese ühendus loodusega ning selle mõju meie kehale muutunud teemadeks, millest kirjutatakse ja räägitakse iga aastaga järjest enam. Suuresti on see seotud pideva looduse hävitamise ja tehnoloogia arenguga, mis on eraldanud ühiskonna looduslikust keskkonnast.

Aastal 1800 elas umbes 3 protsenti kogu maailma rahvastikust linnades. Sada aastat hiljem oli see number 14 protsenti. Tänaseks on end linnades sisse seadnud 54 protsenti inimestest ning arvatakse, et aastaks 2030 on see arv 66 protsenti elanikkonnast (A Brief...2020). Me oleme suurema osa oma eksistentsist elanud küti ja korilasena metsikutel maastikel ning paarisajast aastast jääb väheks, et hakkaksime end tehismaailmas hästi tundma. Seega elame siin kaasaegses maailmas kehadega, mis on häälestatud eluks teistsuguses keskkonnas – looduses. Võib isegi öelda, et oleme kaasaegses maailmas kui võõrkehad. (Vaino 2019) Igatsus looduse järele on meie olemusse kinnistunud, selle kadumisel võib olla ootamatuid tagajärgi. Võimalik, et oleme hävitamas midagi, milleta me kuidagi toime ei tuleks. Inimest ähvardab emotsionaalne kaotus, mis puudutab tema olemuse põhistruktuuri. Ilma looduse ilu kogemiseta on oht jääda hingeliselt kängu. (Weber 2007: 13)

Me oleme kõik osa loodusest. Me oleme siin sündinud ja kasvanud, meie kehad on loodud looduse poolt ning me elame selle reeglite järgi. Sellegipoolest veedame me enda elu looduse eest põgenedes. (Schultz 2002: 61)

1.3 Ühendus loodusega

Ühendus loodusega on miski, millest arusaamiseks peab seda ise kogema. Palju leidub kirjutisi inimeste kogemustest ning faktipõhiseid uurimusi looduse mõjust. Teaduslikud tekstid tekitavad motivatsiooni ja tahet metsa minekuks, kuid need ei suuda edasi anda tunnet. Isiklik elamus, mis tekib kui kõrge muru silitab jalasääri, puulehed sahisevad tuules ja toomingate lõhn kõditab ninasõõrmeid, on see, mis kutsub inimesi tagasi loodusesse.

Eestis elades on metsad ja taimed meil alati läheduses, see on luksus, mis nii mõneski kohas on kättesaamatu. Loodust võetakse iseenesest mõistetavana. Liiga tihti on metsaskäik seotud mingi kindla eesmärgiga – on vaja seeni ja marju korjata või mööda metsaradu joosta. Looduses liikumine peaks siiski olema midagi enamat kui vaid kilomeetrite ja sammude kogumine. Sellised eesmärgid jätavad välja kõik selle, millel võiks olla meie jaoks elumuutev väärtus. (Vaino 2020: 185) Kiires elutempos tundubki lihtsalt olemine ja hetkes viibimine justkui ajaraisk. Keeruline on leida aega ja julgust lõdvestumiseks. Looduses olles on kergem loobuda sellisest omaks võetud suhtumisest, lihtsam on end ärevast rutiinist välja lülitada, pole tarvis kuhugi kiirustada, pole vaja aega "targalt" kasutada. Tekib võimalus lasta hetkel olla just selline, nagu see on. (Clifford 2018: 38)

Metsas leiame me üles argipäevas kaotatud inimeseks olemise tunde ja inspiratsiooni, nii suudame rõõmu tunda ka väiksematest asjadest. Ümbritsev metsik loodus loob müstilise elamuse, kerge on tekkima tunne, et ollakse osa mingist suuremast hoomamatust süsteemist (Vaino 2020: 26). Roheluse keskel tundub kõik justkui lõpmatu, kaugustesse vaatamine võib tunduda samal ajal lummav kui ka hirmutav. Üksinda looduses viibimine annab võimaluse eemalduda pealesurutud reeglitest ja teiste arvamustest. See on hetk, mil saab mõtetega viibida just sellises maailmas nagu iga inimene ise soovib, nii mitmeski mõttes on see justkui puhkus reaalsusest.

Loodusel on mõju meie tujudele ja tundeelamustele, kuid sealhulgas parandab see ka inimeste suutelisust mõelda ja mäletada, luua, unistada, keskenduda ning isegi sotsiaalseid suhteid hoida (Williams 2017: 9). See võib esialgu tunduda uskumatu, et ühendusest loodusega saab inimene nii erakordselt kasu. Muutused toimuvad alateadlikkuse tasandil ega sõltu sellest, millist kasu usub inimene ise metsas jalutamisest saavat.

Looduses viibimine mõjub positiivselt inimese vaimsele tervisele, mitmed ärevushäired ja ka depressioon saavad looduses leevendust. Lisaks emotsionaalsele tervisele tugevdab jalutuskäik metsas ka inimese immuunsüsteemi ja mõjub hästi südameveresoonkonnale. (Clifford 2018: 14) Viimastel aastakümnetel on läbi viidud mitmeid sellekohaseid uuringuid, mis on ainult kinnituseks sajandeid arutatud teemadele.

Üks sellistest uuringutest inimeste meeleolu ja looduse taastava mõju kohta viidi läbi Soomes. Osalejad jagati kolme rühma ning iga grupp tegi pooletunnise jalutuskäigu valitud asukohas – linnatänavatel, hooldatud pargis või rikkalikus metsas. Eelnevalt vastasid kõik lühikesele küsitlusele, kus paluti kirjeldada hetkelisi emotsioone, osalejatelt võeti lisaks süljeproov ning mõõdeti vererõhku ja pulsisagedust. Neil oli keelatud üksteisega rääkida, et välistada sotsiaalse suhtluse positiivsed mõjud. Tulemused olid isegi teadlaste jaoks imetlusväärsed. Looduse taastav mõju muutis pargis ja metsas jalutajad lõõgastunumaks juba esimesel viieteistkümnel minutil, samal ajal kui linnas viibijate meeleolu järjest langes. Looduslikus keskkonnas olijad tundsid end 20 protsenti positiivsemana ja loovamana. Stressitase langes neil, kes olid ümbritsetud rohelusest, olenemata sellest, kas nad viibisid pargi või metsas. (Tyrväinen *jt* 2014: 7-9) Väljatoodud uuring on ainult üks vähestest, kuid enamus katsetest ja küsitlustest on jõudnud sama tulemuseni – loodus tõstab meie heaolu taset.

1.4 Loomingulisus ja loodus

Loodusel on teraapilised omadused, mis aitavad meil olla loovad ja originaalsed. Jalutuskäik metsas annab võimaluse mõtetel sundimatult kulgeda, kontrollimatu mõttetegevus aitab paremini ära tunda probleeme ning mõelda välja lahendusi (Kim 2020). Uitmõtte režiimis nihkub aju mõttetöö teadlikult alateadlikule, peast voolavad läbi mälestused isiklikest kogemustest, mille kaudu tekivad uued ideed. Just sellises meeleseisundis püüame ka iseenda olemust lahti mõtestada (Vaino 2020: 59). Looduses tekib kohalolu tunne, suutes lahti lasta vajadusest mõtteid ja liigutusi kontrollida, anname kehale võimaluse tajuda ning koguda inspiratsiooni ümbritsevast keskkonnast.

Igapäevaselt ülimat asjalikkust ja produktiivsust taga ajades, sulgeme end sügavale oma maailma ning kaotame võime näha suuremat pilti. Loodus aitab lõhkuda harjumuspäraseid mõttemustreid ja suurendab loovust (Vaino 2020). Loomingulised inimesed tunnevadki tihti, et looduses või selle läheduses olemine tekitab uusi värskeid

ideid ning muudab pea selgemaks (Louv 2012: 35). Mõtetel kaob sund liikuda mingis kindlas suunas, see annab vabaduse kujutlusvõimel lennata (Kim 2020).

Olen ka ise mitmeid kordi kogenud, kuidas looduse lähedus aitab kaasa loovale protsessile. Loomingulise projekti või kirjatööga tegeledes taban end tihti aknast välja vaatamas, väljas viibides läheb pilk sageli rändama. Jään silmadega ühte punkti pidama ning tunnen, kuidas tekib vabadus ja sundimatus mõtetel lihtsalt kulgeda. Sellist hetkelist hüpnoosi on keeruline sõnadesse panna, praegugi jälgin läbi aknaklaasi tuules kõikuvaid puulatvu ja kiires tempos liikuvaid pilvi ning kuulen läbi avatud akna linnulaulu, mida saadab vaikne vihmapiiskade sabin. Nendel momentidel on justkui meditatiivne mõju, tundub nagu pea muutuks hetkeks tühjaks, tehes ruumi uutele ideedele.

1.5 Inimkeha ja taimede sarnasused

Inimkeha on puudele ja taimedele sarnasem kui arvata oskaks. Ühtsed tunnused ja käitumismustrid muudavad omavahelise suhte eriliseks ning tähtsaks. Taimed, nii nagu ka inimesed, püüdlevad terve oma elu täiuse ning terviklikkuse poole. Nende tõeline intelligentsus on siiani avastamisjärgus, kuid juba praeguseks on kirjutatud paljudest sarnastest omadustest inimeste ja taimede maailmas (Weber 2007: 65). Taimedel on kompimis- ja haistmismeel, nad teavad kus nad on ning nad mäletavad, mis on nendega juhtunud. Nende meeled pole küll sellised nagu inimestel, kuid sellegipoolest suudavad nad eristada valguse iseloomu, ajalist kestust ning puudutusi ja muid kontakte. (Kändler 2013)

1.5.1 Nägemine

Taimed näevad ning nad jälgivad pidevalt end ümbritsevat keskkonda. Nad saavad aru kui inimene neile läheneb ning teavad isegi seda, kas ta kannab punast või sinist särki. Taim näeb ultravioletset ja infrapunast valgust ning mõistab kui valguse ainukeseks allikaks on küünal või kui on keskpäev ja päike särab kõrgel taevas. Nad teavad, kust poolt tuleb valgus ning kui kaua on valge olnud. (Chamovitz 2013: 15) Peaaegu kõik taimed pöörduvad valguse poole, nende jaoks on see justkui toit. Darwinid näitasid, et valguse suunas kooldumist kutsub esile valguse paistmine taime tipule, mis seda nähes edastab info taime keskosale. Sellise katsega tõestati edukalt algelise nägemise olemasolu taimedel. (Richards 2012)

1.5.2 Tundmine

Mõnikord kitkume me õielehti karikakardelt või saeme puudelt silmariivavaid oksi, mõtlemata, kas taim sellele kuidagi reageerib. Tõsiasi on see, et taimed tunnevad puudutusi. (Chamovitz 2013: 53) Nad suudavad vastata ärritustele ainulaadsel moel, kohandades edaspidist arengut nii, et see vastaks ümbritsevale keskkonnale (71). Selline reaktsioon toimub siiski aeglaselt ja loiult, sest neil puuduvad närvid. Puudutusest, isegi õrnast silitusest piisab, et taime kasvusuund muutuks või taime kasv peatuks täielikult. (Weber 2007: 65)

1.5.3 Haistmine

Inimesed on sotsiaalsed olendid ning keelt on sõnastatud kui inimeste eneseväljendusvõimalust. Kuid ka puudel ja taimedel on oma salakeel, nad teevad end hoopis teisiti märgatavaks – lõhnainete kaudu. See pole ka inimestele tundmatu, kasutatakse deodorante ja parfüüme ning isegi neid kasutamata räägib meie lõhn teistele inimestele teadlikult või alateadlikult mõndagi. (Wohlleben 2016: 13) Puud sõltuvad haistmismeelest aga hoopis teistsugusel põhjusel – nad hoiatavad üksteist putukate rünnaku eest (Chamovitz 2013: 40). Kui viga on saanud taime üks leht, siis eritab see hoiatuseks edaspidiste rünnakute eest lõhna ka teistele lehtedele, kuid kuna lõhnasignaal liigub kaugemale, siis jõuab selline hoiatus ka naabertaimedeni (47-48).

1.5.4 Ühtsustunne

Lisaks meeltele ühendavad meid taimedega ka sarnased põhimõtted – näiteks teame me mõlemad, et üheskoos läheb paremini. Üksik puu pole mets, ta ei saa enda ümber luua turvalist keskkonda ning jääb tuule ja ilmaolude eest kaitseta. Seevastu palju puid üheskoos moodustavad ökosüsteemi, mis kuuma-ja külmaäärmusi mahendab, vett salvestab ja niisket õhku tekitab. Sellises ümbruses võivad puud turvaliselt vananeda. (Wohlleben 2016: 11) Nagu puud ja taimed, vajame me enda kõrvale liigikaaslasi, sest ilma ei suudaks me täisväärtuslikult elada.

1.6 Meie oleme osa loodusest ja loodus on osa meist

Inimese eksistents on võimalik tänu loodusele, me jagame oma elukohta loomade ja taimedega ning oleme neile nii mõneski mõttes sarnased. Samal ajal on meil tekkinud

ühtne inimkultuur, milles looduse olemasolu enam nii suurt rolli ei mängi. Enamus inimestest on muutunud ümbritseva keskkonna suhtes kontrollivaks ja ülevaks ning see on aeglaselt, kuid järjepidevalt eraldanud meid loodusest. Selle teadvustamine on juba samm paremuse poole. Järjest rohkem on hakatud mõistma ühendust loodusega – seda, mis kasu saame sellest meie ning kuidas on meil võimalik looduse ees tänulikkust näidata. Loodus saab hakkama ilma meieta, aga mitte vastupidi (Vaino 2020: 87).

2. INIMKEHA JA LOODUSEGA TEGELEVAD KUNSTNIKUD

Käesolev peatükk keskendub kolmele kunstnikule, kes annavad fotodena edasi nägemuse inimkeha ja looduse kooslusest, kasutades loominguprotsessis enda keha. Kolm kunstnikku, kes on oma stiililt erinevad, kuid kes olid mulle lõputöö praktilise osa tegemisel suurimaks inspiratsiooniks – Arno Rafael Minkkinen, Ananké Asseff ja Ana Mendieta.

2.1 Arno Rafael Minkkinen

Arno Rafael Minkkinen on Soome-Ameerika fotograaf, kes sündis 1945. aastal Helsingis, kuid kolis koos perega 1951. aastal Ameerikasse, Brooklynisse (Adams 2011).

Pea nelikümmend aastat on Minkkinen loonud fotosid enda alasti kehast looduses (Bright 2010: 71). Esimest korda kui ma tema tehtud piltidega kokku puutusin, tekkis mõne foto puhul kahtlusi, et kas ilma fotomanipulatsioonita on üldse võimalik sellist tulemust saavutada. Uurides Minkkineni loomisprotsessi kohta, sai selgeks, et kõik, mis fotodel näha on nii reaalne kui see fotograafias üldse olla saab. Ta kasutab fotograafilist limiteeritust, vältides näiteks nii topeltsäri kui ka pimikus loomulikku fotoprotsessi sekkumist. (Bright 2010: 71)

Vabadust, mis seostub alasti kehaga looduses, on ulatuslikult uuritud maalikunstis, peamiselt Põhja-Euroopas ja Skandinaavias. Minkkinen on selle stiili omaks võtnud ning lisanud sellel omapoolse kerguse, energia ja huumori. Ta suudab osavalt ühendada oma keha loodusega, eksperimenteerides erinevate struktuuride ja keskkondadega. Tema visuaalid on ootamatud ja mitmekülgsed. Mõnel fotol on keha ümbritsevaga ühte sulanud, mõnikord on ta aga maastiku suhtes domineeriv, luues näiteks visuaalse kujutise sellest, kuidas ta sõrmedega mäge hoiab või vaevata vee peal seisab. Minkkinen on üks vähestest kaasaegsetest fotograafidest, kes järjepidevalt kasutab fotosid luues enda keha. (Bright 2010: 72) Minkkinen on öelnud, et üksinda metsas kõndides muutub ta palju lähedasemaks loomingulise protsessiga, ronides mööda kive, ihualasti, ning otsides kohta pildistamiseks. Kaevudes varvastega pehme maa sisse, tekib tal tunne tõelisest elusolemisest. (Adams 2011)

Pildistamise protsess on Minkkineni jaoks tihtipeale inimvõimete piiride kompamine, foto saamiseks turnib ta mägedel, hoiab vee all hinge kinni ning ronib mööda puutüvesid. Minkkinen on öelnud, et tema looming sünnib paanikast. Tema pildini jõudmise viis on äärmuslik, foto nimel võib ta hoida kinni oksast, tundes kuidas jõud väheneb, või olla vee all seni kuni õhk hakkab kopsudest otsa saama. See paneb mõtlema ka enda loomingulisele protsessile ning kui palju riske olen ma nõus võtma, et jõuda enda jaoks ideaalse fotolise lõpptulemuseni.

Tema teekond pildi saavutamiseks on huvitav ning imestust tekitav. Näiteks võib võtta foto, kus keset veekogu näeme tema selga, mis meenutab justkui kivi (Foto 1).

Foto 1: Arno Rafael Minkkinen

Minkkineni keha on horisondiga paralleelselt, ta on paigutanud kaamera täpselt nii, et pildiotsijasse jääks näha võrdselt nii taevast kui vett. Kontrollimatud pilved lisavad kompositsioonile juhuslikkust, kuid keha paigutus on seevastu ülimalt täpne. Kaamera fookusesse saamiseks asendab ta keha esialgu puutoikaga, samasse kohta vee alla on ta viinud suure kivi, mille ümber on keritud nöörid, et ta saaks sealt kinni hoida. Kaamera katiku avamiseks kasutab Minkkinen distantspäästikut, mida ta hoiab enda suus. Vette minnes tekivad veepinnale lained ning ideaalse peegelduse saavutamiseks peab fotograaf oma hinge kinni hoidma ning liikumatult püsima 30 sekundit. Viimastel sekunditel

vajutab ta päästikule, mis tähendab lisa üheksat sekundit ning kuna ta tahab olla täiesti kindel, et foto sai tehtud, on ta vee alla veel mõnda aega. Foto muudab veelgi erilisemaks kärbes, mida me esmapilgul ei näe. Sel ajal kui Minkkinen liikumatult vees hinge kinni hoidis, oli putukas veendunud, et ta maandub kivile. (Minkkinen 2019)

2.2 Ananké Asseff

Ananké Asseff on 1971. aastal Argentiinas sündinud kujutav kunstnik, kes lisaks fotograafiale tegeleb ka tegevuskunstiga (Asseff). Kunstnikul on mitmeid fotoseeriaid, kuid selle lõputöö raames tõmbast minu tähelepanu seeria *"Remains of paradise"*, mida võiks kirjeldada kui provokatiivne segu autoportreest ja maastikufotograafiast. Kunstnik on fotodel ümbritseva keskkonnaga võrdne, maa ei ole tema suhtes domineeriv ning fotograafi keha ei jää looduse kõrval varju. Fotoseeria on sügavalt isiklik, olles nii sensuaalne kui ka seksuaalne, Asseff lubab vaatajad enda privaatsetesse eneseteadvustamise hetkedesse. Pealkirjas olev sõna "paradiis" annab edasi looduse ja inimkultuuri koos eksisteerimise harmooniat. Maastik toob silme ette kujutelma Eedeni aiast, kunstnik tunneb seal vabadust eksperimenteerida oma fantaasiate ja ihadega, millest sageli ei puudu ka hirm. Asseff väldib kontakti kaameraga, tema silmad on kas suletud või vaatavad kaugustesse, see muudab tema loomingu privaatseks ja isiklikuks. (Bright 2010: 91)

Fotol "*I don't want to talk about it"* lummas mind esmalt maaliline värvide kooslus ja valguslaigud veepeegelduses, mis meenutavad justkui pinstlitõmbeid (Foto 2). Visuaalse ilu naudinguhetke kõrvale tekib ebamugavus – see, et fotograafi nägu on peidus ja meil pole võimalik teda identifitseerida, loob tunde nagu ma tungiksin tema isiklikku ruumi ja eneseavastamise hetke.

Asseff on öelnud, et seerias *"Remains of Paradise"* juhivad teda fantaasiad, mida loovad inimesed sõltuvalt oma soovidest ja hirmudest. Igale pildistamise kohale saabudes on ta üritanud säilitada intuitsiooni ja esmast fotograafilist ajendit – tunnetades ja samastudes maastikuga ning jäädvustades selle samal momendil, jättes kõrvale eelnevad esteetilised kaalutlused. (Bright 2010: 93)

Foto 2: Ananké Asseff 2008

2.3 Ana Mendieta

Ana Mendieta sündis 1948. aastal Kuubas, kus tal oli õnnelik lapsepõlv. Kuuba revolutsiooni tõttu 1962. aastal saadeti ta koos oma õega Ameerikasse ning ta pidi olema mitmeid aastaid oma vanematest lahus. Igatsus oma kodu, vanemate ning Kuuba looduse ja kultuuri vastu mõjutas hiljem tugevalt tema loomingut. (Oransky 2018)

Mendieta ühendas enda teostes tegevuskunsti, video, skulptuuri ja fotograafia. Tema loomingust on tuntuim seeria "Mehhiko siluetid" (*"Silueta series"*), mille loomisprotsess kestis seitse aastat. Seerias on ühendatud kehakunst, looduse ja maastike kujutamine ning feminism. Mendieta teostas *Silueta* seeria käigus mitmeid *performanceid*, mil ta lõi maapinnale oma keha silueti, kasutades selleks maalähedasi ja naturaalseid materjale, näiteks muru, lilled, oksad, jää, muda ja kivid. (Boetzkes 2010: 150)

Esimese silueti *Imagen de Yagul* loomine leidis aset iidsetes Zapoteci hauavaremetes Oaxacas aastal 1973. Kunstnik lebab maapinnal ning on kaetud ja ümbritsetud valgete lilledega, tekib tunne, et need lilled kasvavad justkui tema kehast välja (Foto 3). (Cabañas 1999: 14) "...Haud oli kaetud umbrohuga ja muruga – nende kasv meenutas mulle aega.

Ma ostsin lilled turult, lebasin hauale ja katsin end valgete lilledega. See on analooga minu keha katmisele aja ja ajalooga" (Mendieta). Esimene siluett, kus me ei näe lõpptulemusel kunstnikku ennast, vaid ainult tema keha tumedat kontuuri maapinnal, on loodud aasta aega hiljem (Best 2007: 60). Abstrakste naiseliku vormi kasutamine ja keha sulandumine maastikuga tähendas Mendieta jaoks lõpuks loodusest oma kodu leidmist ning elu ja surma tsükli aktsepteerimist (Ana Mendieta Artworks).

.

Foto 3: Ana Mendieta 1973

Silueta seeria loomine oli kunstniku jaoks rituaalne. Tema ainukeseks publikuks oli kaamera, harva esines ta ka inimeste ees (Cabañas 1999: 14). Mendieta jäädvustas loomise protsessi ja tulemuse fotole ning videole, kuna mõne aja möödudes oli tema siluett kas veega uhutud, põlenud, sulanud või mõnel muul viisil looduse poolt hävitatud (Boetzkes 2010: 150). Fotod ja videod on ainukesed tõestused seeria olemasolust.

Pikalt olid fookuses ainult *Silueta* seeria fotod, mida on kokku pea 200. Tegelikkuses on Mendieta loonud ka keskeltläbi 80 dokumenteeritud videokaadrit, rohkem kui ükski

teine kunstnik 70ndatel, nendest küll kirjutati, kuid sageli väga lühidalt ja pealiskaudselt. Seeriast rääkides on ka Mendieta ise maininud ainult fotolisi jäädvustusi. (Best 2007: 61) Lühikesed filmid ning nende kaasamine *Silueta* seeriasse mõjutasid Mendieta tööde terviklikku tähendust, muutes kindlakskujunenud tõlgendust seeria piiridest. Eelnevalt nägime fotodel tulemust – siluetti, tajudes läbi selle keha eemalolekut. Nüüd hõlmas seeria ka keha ennast. Dokumentatsioon andis loomisprotsessi sündmustikule reaalse ajalise mõõtme, võimaldades meil näha, kuidas kunstnik silueti lõi. Viimasel, tema kontrolli alt väljas oleval hetkel, muutus Mendieta protsessi vaatlejaks. (Rio, Perreault 1987: 31)

Ana Mendieta on öelnud, et tema kunst põhineb veendumusel universaalsest energiast, mis kulgeb läbi kõige – putukatest inimesteni, inimestest viirastusteni, viirastustest taimedeni ja taimedest galaktikani (Identity… 2013).

3. MINU NÄGEMUS INIMKEHAST JA LOODUSEST

Lõputöö praktiline osa on minu enda nägemus kehast ja loodusest. Räägin oma kogemusest ja kokkupuutest loodusega ning fotode loomise protsessist. Praktilise osa tulemuseks on fotod, mis annavad edasi minu visuaalset kujutust looduse ja inimese vahel.

3.1 Kogemus

Lõputöö kirjalikus osas tõin välja mitmeid uurimuslikke tekste ja kinnitusi looduses olemise kasulikkuse kohta. Tegelikult on ju nii, et iga inimese jaoks on looduses viibimine täiesti omaette kogemus, mida mõjutab aeg ja elukeskkond. Mina olen elanud suurema osa oma elust maal, sõpradest kaugel ja üpriski piiratud liikumisvõimalustega. Viibisin palju aega õues, lapsena ma üksi väga kaugele ei julgenud minna ning veetsin enamus ajast kas koduõuel paljajalu ringi joostes või väikeses metsatukas mängides. Vanemaks saades astusin tihti koduuksest välja sooviga avastada tundmatut, kõndisin suunas, mis tundus tol hetkel õige. Siiani on hästi meeles, kuidas leidsin metsast sammaldunud kividega mäe. Mäe all oli suur veelomp, mille kohal kõrgus hiiglaslik laialisirutatud okstega puu, jättes teised enda varju.

Praeguseks tunnen, et looduse avastamine on rohkem seotud enese avastamisega. Loodusesse minnes tajun, kuidas minutite möödudes kaob peast mõtete ja murede kuhi. On hetki, kus ma lihtsalt lähen, ilma kindla eesmärgita ning just nendel jalutuskäikudel või retkedel tunnen ma end kõige rahulikumana. Minu jaoks on juba võimalus sellest, et ma saan uksest välja astuda paljajalu ning muru sees kõndida rahustava toimega.

3.2 Protsess

Kuidas ma üldse jõudsin selleni, et kasutada enda keha ja looduse kooslust? Enese jäädvustamisega puutusin esimest korda lähedamalt kokku kõigest aasta tagasi, mil Toomas Kalve andis meile kursust “Kehaline identiteet“. Olin oma peas mõelnud välja plaani pildistamise teostamiseks, otsisin juba asukohta ja modelli. Ootasin ilma päikselisemaks muutumist, et mul oleks võimalik kasutada ära loomulikku valgust. Plaani ma ei jõudnudki täide viia, sest kevadel kuulutati välja kriisiolukord. Olude sunnil ning inimkontakte vältides jäädvustasime kooliülesanded autoportreelises võtmes. Esmane

ebamugavustunne kaamera ees muutus küllaltki kiiresti vabastavaks ja nauditavaks tundeks. Jätkasin autoportreega ka väljaspool koolitööd ning sealt hakkasid edasi arenema ideed lõputööks.

Minu esimene mõte, millega ma lõppkokkuvõtteks veidi üle kuu aja tegelesin, oli autoportreede seeria. Kindlal ajavahemikul tahtsin iga päev endast luua ühe pildi ning päevikuvormis kirjutada juurde teksti mind valdavatest emotsioonidest (Lisa 1). Juba nädala möödudes ärkasin hommikuti ebameeldiva tundega, mis tekkis mõttest, et pean jälle mingitmoodi endast foto tehtud saama. Täpselt sama tundega läksin ma ka õhtuti magama. See muutus justkui kohustuseks, millest oli kadunud esialgne ekstaas. Olles kuu aega omal käel pildistamise ja kirjutamisega tegelenud, sain kokku juhendajaga. Esimest korda ütlesin ja tunnistasin ka endale ausalt, et selline jäädvustusprotsess tundub minu jaoks liiga pealesurutud. Jutuajamise käigus hakkas välja kujunema hoopis uus idee. Olin mõned autoportreed pildistanud ka looduses, mainisin fotodest rääkides juhendajale, et olen pea terve elu elanud maal metsade keskel, ning et loodus on minu jaoks olnud lapsest saadik oluline paik. Arutlusprotsessi käigus sündiski mõte tegeleda edasi hoopis inimkeha ja looduse teemaga.

Enne kui ma olin alustanud uute fotode loomisega, tekkis mul idee pealkirjaks. Olin selleks hetkeks sirvinud mõnda raamatut ja artiklit. Üks esimesi raamatuid, mis ma lugesin oli *"The experience of nature. A Psychological perspective"*, kus käsitleti sõna *"natura"* tähendust ja teket. Esimeses peatükis rääkisin selle sõna ühest definitsioonist – loodusest. Nüüd tooksin välja ka teise, tänaseks küll pigem iganenud tähenduse, mis aitas mul välja mõelda pealkirja ja üleüldist kontseptsiooni lõputööks. Selleks on loomus ehk inimese olemus, omane meelelaad ning iseloom (Ducarme, Couvet 2020). Lõputöö pealkirjas ühendasingi omavahel looduse ja loomuse ning inimkeha. Arvan, et selline pealkiri võtab piisavalt kokku minu lõputöö olemuse, jättes siiski võimaluse kujutlusvõimel lennata.

Pildistamise protsess algas vaatlusest ja avastamisest. Kui enamasti üritasin looduses käies mõtted lendu lasta, siis lõputööle keskendudes hakkasin ma otsima visuaalselt huvitavaid asukohti ja võimalusi, väljendamaks suhet loodusega. Ma proovisin loominguliselt end täiesti lõdvaks lasta ning eksperimenteerida, uued mõtted tekkisid pildistamise käigus, aga ka lihtsalt looduses jalutades või aknast välja vaadates. Lisaks inspireerisid mind eelnevas peatükis väljatoodud kunstnike ja fotograafide tööd, mingil

määral hakkasid need mõjutama ka minu enda loomingulist protsessi. Sarnaselt Arno Rafael Minkkinenile olen kasutanud enda loomingus alasti keha – minu jaoks oli oluline näidata inimkeha kõige ehedamal kujul, ma ei tahtnud, et tekiks segavaid faktoreid minu ja maastiku vahel. Selline alastioleku tunne aitas mul kogeda loodust palju isiklikumal tasandil. Ananké Asseffi loomingus kütkestas mind müstiline valguse ning värvide kasutus. Fotol, kus ma leban metsas mahalangenud puutüvel (Lisa 2), ümbritsetud puulehtedest ja okstest, loovad õrnad varjud maapinnal just sellise salapära, mis köitis mind ka Ananké fotode puhul. Ana Mendieta kasutas oma loomingus mitmesuguseid materjale, mille puhul hindas ta rohkem nendega tekkivat emotsionaalset sidet, kui materjalide üleüldisi füüsilisi omadusi. Loominguprotsessi käigus hakkasin ka ise keskenduma looduse tunnetuslikule poolele. Ma ei tahtnud, et pildistamisest saaks sunniviisiline tegevus, vaid minu jaoks oli oluline läheneda sellele enese ja looduse avastamise rituaalina.

Kuigi pildistamine on minu jaoks eelkõige loominguline tegevus, siis kaasneb sellega ka tehniline pool. Antud fotoseeria puhul olin ma nii fotograaf kui ka modell, mis tähendas, et pidin tavapärasest rohkem keskenduma kaadri ülesehitusele, mõeldes samal ajal koheselt enda asukohale pildil. Seadsin paika statiivile kinnitatud peegelkaamera ning fokusseerisin manuaalselt punktile, mis pidi jääma fotol kõige teravam. Pildistamisel kasutasin loomulikku valgust ning pidin arvestama selle tugevuse ja suunaga. Pildistamiseks oli mul kaks võimalust. Asudes foto tegemise hetkel kaamerale lähedal, piisas kümnest sekundist, mis hakkasid käima kui vajutasin päästikule. Selle lühikese ajavahemiku jooksul sättisin end kaadrisse, teadmata täpselt, kuidas ma keskkonda sobitun. Fotode jaoks, kus minu ja kaamera vahel oli suurem distants, pidin ma kasutama nutiseadme abi. Ühendasin kaamera telefonirakendusega ning see andis mulle võimaluse kaugemalt pildistada. Rakendus lubas ka reaalajas jälgida kaamera ees toimuvat, kuid autentsuse saavutamiseks vältisin ma selle võimaluse kasutamist.

Mõningad fotoideed said ülespildistatud mitmel korral, oli vaja veidi muuta kompositsiooni või katsetada mõnda teistsugust meetodit. Näiteks foto, kus ma leban heina peal (Lisa 4), oli esimestel kordadel pildistatud altpoolt, nii et taustale jäid näha taevas ja puud ning esiplaanil paistsid kadreeringu tõttu poolikuks jäänud heinakõrred. Järgneval pildistamiskorral keskendusin tähelepanelikumalt tagaplaanile ja detailidele, ma ei tahtnud, et midagi jääks häirima, või et kompositsioon tunduks tasakaalust väljas.

Fotol, kus on näha keelt ja selle peal olevat mulda (Lisa 3), mõtlesin ma algselt kasutada mulla asemel hoopis puulehte. Istusin murul, keele peale oli asetatud tammeleht ning kaamera koos makroobjektiiviga seisis minu poole pööratuna statiivil. Olles jäädvustanud mõned fotod, tegin väikese puhkehetke ning märkasin enda vasaku käe juures mullahunnikut. Eelnevalt polnud ma sellele keskendunud, kuid nüüd hakkas tekkima idee kasutada lehe asemel hoopis mulda. Üpris ebameeldiv kogemus, kuid fotod tulid palju efektsemad kui need olid olnud eelnevalt.

Oluline osa fotode valmimise protsessist oli ka fototöötlusel. Antud seeria puhul proovisin piirduda vaid vajalike muudatustega, sest nii säilis piltides loomulikkus. Lisasin veidi värviküllastust ning vajadusel tõstsin heledust varjualadel. Printisin prooviks välja nii värvilised kui ka must-valged fotod. Juhendajaga printe üle vaadates ja tema soovitusi kuulates tundus ainuõige otsus jätkata värviliste fotodega. Värvid annavad edasi aastaaegade vahelduvust ja iseloomu ning tekitavad võrdluse inimkeha ja looduse tonaalsuses.

3.2 Fotod

Esmalt on minu jaoks tähtis rõhutada seda, et kuigi inimkeha fotodel olen mina, siis ei soovi ma neid pilte kirjeldada kui autoportreid. Mõeldes selle porteežanri ning töö teema peale ei tundu selle väljendi kasutamine lihtsalt sobilik. Minu mõte ei ole isikustada keha, vaid anda võimalus näha seda ühe osana ümbritsevast keskkonnast.

Fotode ja üleüldse kunsti puhul on mulle alati kütkestav tundunud šokeerivate või üllatavate elementide kasutus. Alateadlikult tõmbas mind ka selle seeria puhul veidi häirivate visuaalide poole – käed, mis meenutavad justkui kanajalgu või makros pildistatud keel, mis koos mullaga tundub nagu kummastav maastik. Ma olen sellised fotod loonud just protsessi lõpufaasis. Järjepidevalt pildistades kadus algne sund liigselt üle mõelda. Usaldasin üha rohkem ennast ja loodust, haarates kinni võimalustest, mida ümbritsev keskkond mulle eneseväljenduseks pakkus.

Fotodel olen ma loonud loodusega kontakti. Minu jaoks mängis suurt rolli tundmine ja kohalolek. See, et ma käisin pildistamas üksi, kaasas kõigest kaamera ja statiiv, aitas ümbritsevat veelgi isiklikumal tasandil kogeda. Igat fotot jääb saatma kindel emotsioon ja füüsiline tunne, olgu selleks siis heinakõrte torkimine, sambla pehmus peopesade all

või külm lumi varvastel. Fotosid uuesti vaadates mäletan ma kõiki neid hetki, need pildid jäävad meenutama minu jaoks tähtsat kogemust.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli saavutada sügavam arusaam looduse ja inimese ühendusest ning uurida kunstnikke ja fotograafe, kelle looming põhineb inimkeha ja looduse kooslusel. Samuti soovisin mõista, mil määral olen mina kogenud end ümbritseva keskkonna mõju ja kuidas suudan seda teemat edastada läbi fotode.

Teoreetilise osa esimeses peatükis uurisin teaduslikke materjale ning lugesin raamatuid ja inimeste isiklikke lugusid, et täpsemalt aru saada, kuidas üldse nähakse ja mõistetakse loodust. Olin küll kogenud, kuidas looduses viibimine parandas mu meeleolu ja andis energiat, kuid teema põhjalikumalt uurimine muutis arusaamise veelgi selgemaks. Kirjutasin praegusest murettekitavast olukorras ning sellest, kui hävitavalt mõjub tänapäeva kiire elutempo ja eraldumine loodusest meie vaimsele ja füüsilisele tervisele. Pikemalt rääkisin looduse kasulikust mõjust inimestele – kuidas loodus on meie jaoks justkui puhkus reaalsusest ja miks on metsas jalutamine rahustava toimega. Peatüki viimane teema, inimeste sarnasuses puude ja taimedega, oli minu jaoks kõige üllatavam. Sain teada, et taimed jagavad meiega mitmeid sarnaseid käitumismustreid ja omadusi.

Teises peatükis keskendusin kolmele kunstnikule, kes läbi fotode on andnud edasi enda kujutluse loodusest ja inimkehast – Arno Rafael Minkkinen, Ananké Asseff ja Ana Mendieta. Minu jaoks oli kütkestav lugeda nende loomingulisest protsessist ja ajendist. Arvan, et ka minu fotodes võib leida mõjutusi kõigi kolme fotograafi loomingust.

Kolmandas osas kirjutasin lühidalt enda isiklikust kogemusest loodusega – kuidas mulle juba lapsena meeldis kodu lähedal metsas põnevaid paiku avastada, ning mil määral mõjutab loodus mind praegu. Põhjalikumalt kirjeldasin fotode loomise protsessi ja tulemust, rääkides nii lõpliku teemani jõudmisest, tehnilisest poolest kui ka valminud fotodest.

Lõputöö praktilise osa viis fotot moodustavad seeria, mis annab edasi minu nägemuse inimkeha ja looduse kooslusest. Kehana fotodel olen kasutanud ennast, minu jaoks oli oluline kogeda pildistamise protsessi isiklikul tasandil. Nii sain looduses viibides keskenduda ainult enda mõtetele – see andis mulle vabaduse ja võimaluse luua tähenduslikum ühendus ümbritseva keskkonnaga. Fotode pildistamise käigus lõin kontakti loodusega. Pilte vaadates mäletan tunnet, mis tekkis kui lebasin puutüvel, nahk vastu krobelist puukoort või kui kõndisin paljajalu külmal lumel. Õppisin usaldama enda

intuitsiooni, kadus sund protsessi liigselt kontrollida ning looduse tunnetamine sai teistsuguse, sügavama tähenduse.

Käesoleva töö eesmärk, mõista looduse olulisust ning luua fotoseeria, mis annaks edasi minu isiklikku nägemust inimkeha ja looduse ühendusest, sai täidetud. Olenemata sellest, et lõputöö loomise protsess kestis mitu kuud, tunnen, et selle teema avastamine on alles algusjärgus. Tahaksin rohkem lugeda inimeste isiklikest kogemustest ümbritseva keskkonnaga ning jätkata inimkeha ja looduse kujutamist ning avastamist enda loomingus.

Sooviksin tänada kõiki, kes olid abiks lõputöö valmimisel – juhendajat Diana Tamane, kelle soovitused ja nõuanded aitasid mul loominguliselt areneda ning sõpru ja tuttavaid, kes olid toeks kogu lõputöö protsessi jooksul.

SUMMARY

The purpose of my work was to have a deeper look at human connectedness with nature to understand the positive aspect of our relationship. The creative part consists of five photos that show my reflection on the human body and nature.

In the first chapter, I talked about the impact nature has on humans, how it improves our health and how we are similar to plants and trees. I started by explaining the concept of nature and how our attitude towards nature has changed through the years. The main focus was on the topic of human connection with nature. To sense better how it is understood, I read professional literature, articles, and books about people's personal experiences with the surrounding environment. I learned about the impact of nature in today's society, how going to the forest has a calming effect and feels like a break from reality. For me, it was most fascinating to talk about our similarities with plants and trees, how they have senses just like humans.

The second part focused on three artists and photographers, who use the relationship between nature and the human body in their artworks - Arno Rafael Minkkinen, Ananké Asseff, and Ana Mendieta. Their reasoning for creating art about this topic is unique, but they all had an impact on my creative process.

In the third part, I write about my intimate experiences with nature and connecting with it, profoundly focusing on the process - the technical side of creating and the reasoning behind the final photos.

The photo series discovers my vision of human and nature connection. The human body in the photos belongs to me, as I needed to experience the creative process all by myself. It gave me freedom and opportunity to develop a meaningful relationship with my surroundings. I want to continue discovering this topic through photography and art, as it reminds me that earth and humanity are crucially interconnected.

KASUTATUD KIRJANDUS

A Brief History of Urbanization [www] https://open.lib.umn.edu/socialproblems/chapter/14-1-a-brief-history-of-urbanization/ (kasutatud aprill 2021)

Adams, W.L. (2011). The Body Beautiful: Arno Rafael Minkkinen's Self-Portraits. *Time*, 5. detsember, URL (kasutatud aprill 2021) https://time.com/3783337/the-bodybeautiful-arno-rafael-minkkinens-self-portraits/

Ana Mendieta Artworks. [www] https://www.theartstory.org/artist/mendietaana/artworks/ (kasutatud aprill 2021)

Asseff, A. [www] https://www.anankeasseff.com/cv (kasutatud mai 2021)

Best, S. (2007). The serial spaces of Ana Mendieta. Art History 30(1). URL (kasutatud 15.04.2021) https://doi.org/10.1111/j.1467-8365.2007.00532.x

Boetzkes, A. (2010). *The Ethics of Earth Art.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Bright, S. (2010). *Autofocus. The self-portrait in contemporary photography*. London: Thames & Hudson Ltd.

Cabañas, K.M. (1999). Ana Mendieta: "Pain of Cuba, Body I Am". Woman's Art Journal Vol. 20, No. 1. URL (kasutatud mai 2021) https://www.jstor.org/stable/1358840

Chamovitz, D. (2013). *What a Plant Knows: A Field Guide To The Senses Of Your Garden - And Beyond.* Oneworld Publications.

Clifford, M.A. (2018). *Metsakümblus, ehk, Shinrin-yoku : looduse tervendav mõju*. Tlk L. Liides. Tallinn: Rahva Raamat.

Ducarme, F., Couvet, D. (2020). What does ‘nature’ mean?. *Palgrave Communications,* 31. jaanuar, URL (kasutatud aprill 2021) https://doi.org/10.1057/s41599-020-0390-y

Identity in nature: Ana Mendieta's Art as Ritual. [www] http://www.thethirdeye.co.uk/soul-silhouette-on-fire-by-ana-mendieta/ (kasutatud mai 2021)

Kaplan, S & R. (1989). *The experience of nature. A Psychological perspective.* Cambridge University Press.

Kim, E. (2020). How Nature Can Make You More Creative. URL https://medium.com/swlh/nature-is-your-creativity-booster-f5a8e12802d

Kändler, T. (2013). Ettevaatust: ka taimedel on silmad!. *Sirp*, 16. mai, URL (kasutatud aprill 2021) https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/ettevaatust-ka-taimedel-on-silmad/

Louv, R. (2012). *The Nature Principle: Reconnecting with Life in a Virtual Age.* Chapel Hill: Algonquin Books.

Minkkinen, A.R. (2019). An Interview with Arno Minkkinen. Skylar Kelly, 6. dets.

Mendieta, R.C. (2016) Covered in time and history: The films of Ana Mendieta. NSU Art Museum Fort Lauderdale. Tsitaat: A. Mendieta. URL https://nsuartmuseum.org/exhibition/covered-in-timeand-history-the-films-of-ana-mendieta/ (kasutatud aprill 2021)

Oransky, H. (2018). Ana Mendieta au Jeu de Paume Concorde - Paris. [Videolindistus] https://www.youtube.com/watch?v=bLDJk2pZQaI

Richards, L. (2012). What a Plant Knows: Do They Smell or See? [www] https://ifnaturecouldtalk.com/what-a-plant-knows-do-they-smell-or-see (kasutatud aprill 2021)

Rio, P. B., Perreault, J. (1987). *Ana Mendieta: a retrospective.* The New Museum of Contemporary Art.

Schultz, W. (2002). *Inclusion with Nature: The Psychology Of Human-Nature Relations.* California State University.

Snyder, G. (1990). *The Practice of the Wild*. San Francisco: North Point Press.

Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Lanki, T., Tsunetsugu, Y., Kagawa, T. (2014). The influence of urban green environments on stress relief measures: A field experiment. *Journal of Environmental Psychology, Volume 38,* 25. detsember, URL (kasutatud aprill 2021) https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494413000959

Vaino, R. (2019). Looduse mõjud inimesele. [www] https://metaloodus.ee/looduskogemus/looduse-mojud-inimesele/ (kasutatud mai 2021)

Vaino, R (2020). Rabamatk kui teekond iseendasse. [www] https://metaloodus.ee/looduskogemus/rabamatk-kui-teekond-iseendasse/ (kasutatud mai 2021)

Vaino, R. (2020). *Peegel karu silmades*. Tallinn: Rahva Raamat.

Weber, A. (2007). *Kõik me tunneme: inimene, loodus ja eluteaduste revolutsioon.* Tlk K.Räni. Tallinn: Kirjastus Varrak.

Wohlleben, P. (2016). *Puude salapärane elu.* Tlk O. Renno. Tallinn: Tänapäev.

LISAD

Lisa 1. Esialgne lõputöö idee. Kuu aja jooksul loodud fotod.

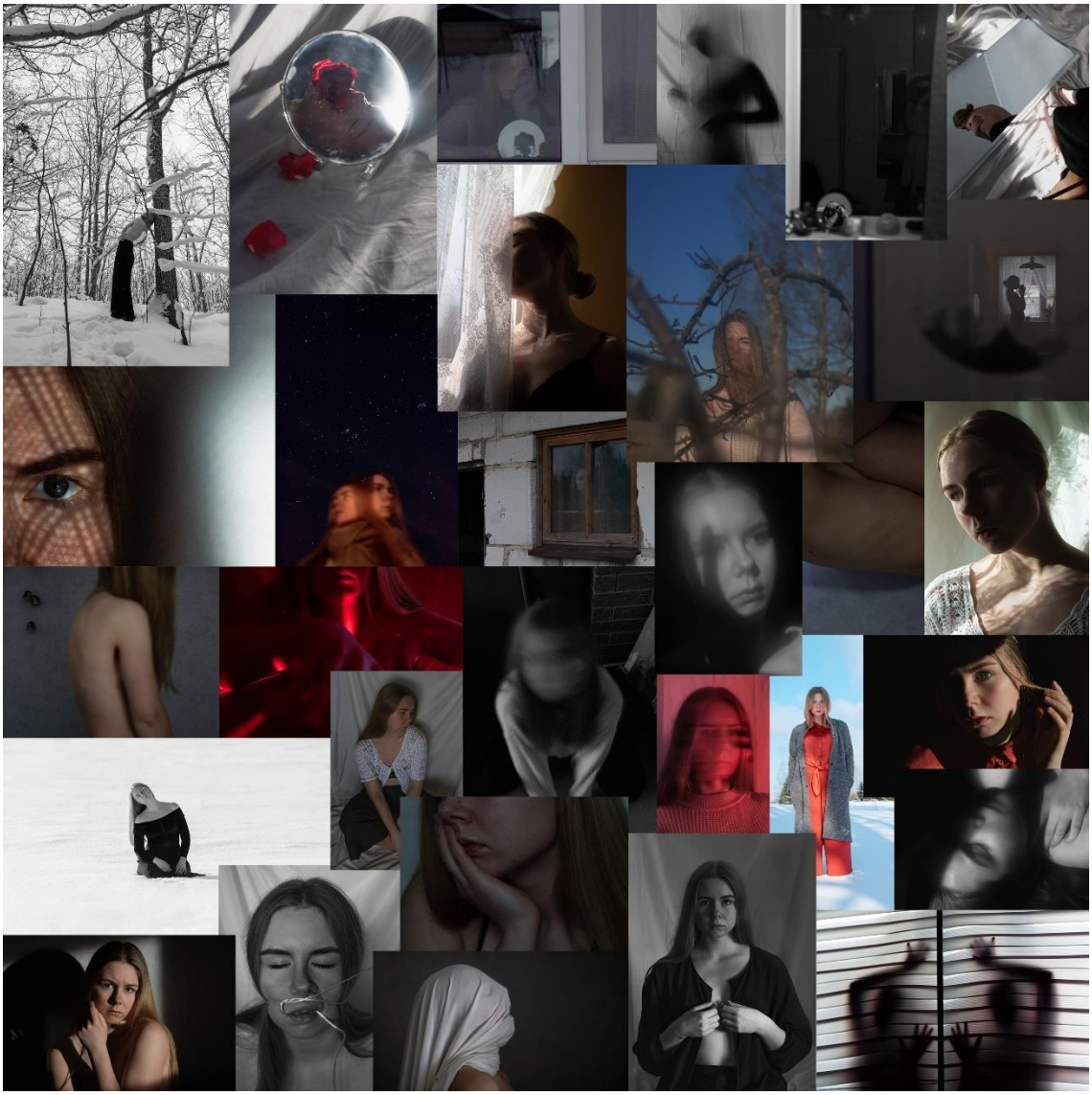

Lisa 2. Praktilise osa fotod.

Lisa 3. Praktilise osa fotod.

Lisa 4. Praktilise osa foto.